

Landstingsdirektörens stab
Utvecklingsenheten
Avdelning för kunskapsstöd
Elisabeth Andersson

2016-02-17

Ärendenummer: 2015/00996
Dokumentnummer: 2015/00996-2

Till landstingsstyrelsen

Remissyttrande avseende ”Stöd och hjälp till vuxna vid ställningstagande till vård, omsorg och forskning (SOU 2015:80) S2015/06260/FS”

Landstinget Blekinge har beretts möjligheten att yttra sig över betänkandet *Stöd och hjälp till vuxna vid ställningstagande till vård, omsorg och forskning (SOU 2015:80)*. Landstinget ställer sig positivt till den föreslagna lagen och andra förslag som utredningen för fram. Lagförändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Förslag om övergångsbestämmelser kommer att läggas för vissa områden.

Bakgrund

Respekten för varje människas integritet och självbestämmande är grundläggande utgångspunkter vid all vård, omsorg och forskning. De lagar som reglerar dessa områden förutsätter många gånger att en vuxen har förmåga att till exempel själv ta initiativ, lämna samtycke till åtgärder, vara delaktig eller på annat sätt utöva sitt självbestämmande. Men en persons förutsättningar att ta ställning i frågor som rör hans eller hennes vård, omsorg eller forskning kan vara mer eller mindre begränsade. Med denna bakgrund har utredningens uppdrag bestått i att lämna förslag till en tydlig, enkel och ändamålsenlig reglering för vuxna i situationer vid beslutsoförmögenhet i olika grad. Utredningen föreslår att det införs en ny lag om stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till hälso- och sjukvård och omsorg (LSH) med syfte att klargöra och stärka dessa personers ställning. Målet är bl.a. att bidra till att personerna, genom stöd och hjälp, ges vård och omsorg på lika villkor som andra och att de inte diskrimineras eller hamnar i ett sämre läge på grund av sin utsatta situation. En central fråga i utredningen är införande och reglering av företräderskap. Två viktiga avgränsningar finns för utredningen, den ena gäller underåriga och den andra tvångsåtgärder. Detta innebär att förslagen är annorlunda än annars skulle varit fallet. Stor vikt har lagts vid att sätta personen i centrum och att betona hans eller hennes självbestämmande, delaktighet och vilja. Utredningens arbete har bedrivits med den övergripande målsättningen att i möjligaste mån lösa de praktiska, etiska och juridiska problem som dagligen uppkommer p.g.a. frånvaron av regler om företräderskap för personer som inte kan besluta själva då detta förutsätts inom vård, omsorg eller forskning.

Förslagen innebär att verksamheternas och personalens hantering av beslutssituationer som involverar personer som inte kan ta ställning själva i olika frågor, som idag i mångt och mycket sker utan uttryckligt och tydligt lagstöd, ska definieras och villkoras i lag enligt en formell ordning med

beslut och dokumentation. Utredningen menar vidare att lagstiftningen måste sätta tydliga juridiska ramar, samtidigt som den på en mer detaljerad nivå behöver ge utrymme för flexibilitet. Regelverket ska kunna tillämpas i en mängd typsituationer inom vård-, omsorgs- och forskningsverksamheter av vitt skilda slag. Det kan således inte bli alltför detaljerad, utan måste kunna anpassas till de olika situationer som uppstår. Det förutsätts därför bl.a. att verksamheterna i vården och omsorgen, inom ramen för sitt systematiska kvalitetsarbete, utarbetar och fastställer de rutiner som behövs i den specifika verksamheten för att uppfylla de krav och mål som följer av den nya lagstiftningen.

Bedömning av behov av en företrädare

Av förslaget till *lag om stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till hälso- och sjukvård och omsorg*, LSH framgår att en person aldrig ska anses ha behov av en företrädare förrän hon eller han har fått individuellt anpassad information, annat lämpligt stöd och lämpliga förutsättningar i övrigt för att själv kunna ta ställning i frågan och detta har visat sig otillräckligt. Utredningen bedömer frågor om stöd för självbestämmande och delaktighet som mycket centrala och angelägna. Förmodligen att själv ta ställning kan också hos de allra flesta personer skifta beroende på vilken fråga det rör sig om.

En person ska anses ha behov av en företrädare om han eller hon behöver hjälp vid ett ställningstagande i en fråga som gäller hans eller hennes hälso- och sjukvård eller omsorg p.g.a. att personen uppenbarligen inte har förmåga att

1. förstå den information som är relevant för ställningstagandet,
2. överväga olika beslutsalternativ,
3. ta ställning i frågan i enlighet med de gjorda övervägandena, eller
4. skriftligen, muntligen eller på annat sätt visa vilken inställning han eller hon har i frågan.

När en person har behov av en företrädare vid ett ställningstagande i en fråga som rör hälso- och sjukvård ska detta dokumenteras och innehålla en motivering. Det ska meddelas den person som beslutet avser och hans eller hennes företrädare. Beslutet ska gälla omedelbart, om inte något annat förordas. Det ska genast upphävas om det inte längre behövs. Inom hälso- och sjukvården ska ett beslut om behov av företrädare fattas av en legitimerad läkare, med undantag för att en legitimerad tandläkare ska fatta ett sådant beslut i tandvården.

Utredningen beskriver att lagstiftningen bör vara enkel och praktiskt hanterbar samt i övrigt ställa realistiska krav på personalen i de situationer som kan uppstå i vården och omsorgen, men även inom forskningen. I detta ligger bland annat att administrativa bördor och extra pålagor så långt som möjligt ska undvikas. Av bland annat rimlighetsskäl och effektivitetsskäl måste, enligt utredningens förslag, vissa vardagliga och rutinbetonade åtgärder få vidtas av ansvarig personal utan att formaliserade beslut fattas och företrädare involveras. Även om en person inte kan ta ställning i en fråga själv (efter att ha fått lämpligt stöd med mera) och således som utgångspunkt skulle ha behov av en företrädare, ska därför personen inte anses ha behov av en sådan vid ett ställningstagande i en fråga om en löpande omvårdnadsåtgärd.

Företrädare och turordning

Framtidsfullmakter

En viktig aspekt av respekten för personens självbestämmande och vilja är att regelverket måste erbjuda större möjligheter än idag att kunna planera i förväg för en situation i framtiden där man kan komma att, av olika anledningar, sakna förmåga att fatta egna beslut i olika frågor, till exempel genom att kunna välja vem som ska företräda en själv i en sådan situation.

Regeringen gav i juni 2013 en utredare i uppdrag att lämna förslag om vissa kompletterande bestämmelser till Förmyndarskapsutredningens förslag till lag om framtidsfullmakter, bland annat i fråga om när de ska träda i kraft och frågan om tillsyn. Ambitionen här är att en proposition ska kunna läggas till riksdagen under våren 2016. Denna utrednings utgångspunkt är därför att ett institut med framtidsfullmakter införs i svensk rätt. Att den enskilde själv kan peka ut vem som ska företrädare honom eller henne överensstämmer även väl med internationella principer om självbestämmande. Att införa framtidsfullmakter ligger också väl i linje med Europarådets rekommendationer.

Övriga sätt vid val av förträdare

Utredningen föreslår även att en person på ett icke-formellt sätt än genom en framtidsfullmakt ska ges möjlighet att påverka valet av en närstående som företrädare, antingen i förväg eller i den aktuella situationen. När en person har behov av en företrädare i en fråga inom hälso- och sjukvård samt forskning ska han eller hon som utgångspunkt representeras enligt följande turordning:

- i första hand framtidsfullmäktig
- i andra hand, närstående till honom eller henne enligt följande:
 1. make eller sambo
 2. barn
 3. barnbarn
 4. föräldrar
 5. syskon
 6. annan närstående

Förslagen i utredningen innebär att frågorna som gäller både vård och omsorg behandlas i samma lag. Detta ses som en fördel eftersom en stor grupp personer som har behov av förträdare ofta är i behov av både vård och omsorg.

Ska personen inte förträdas av framtidsfullmäktig eller närstående i en fråga om hälso- och sjukvård ska den legitimerade läkaren eller tandläkaren ta ställning i frågan efter samråd med ytterligare en legitimerad läkare respektive tandläkare.

Utredningens förslag om forskning

Utredningens lagförslag på forskningsområdet tar sikte på vuxna som inte har förmåga att i olika situationer själv ta ställning i frågor som gäller samtycket till deltagande i forskning med mera, när samtycke från forskningspersonen krävs enligt gällande lagstiftning, och särskilt frågan om det företrädande samtycket. Utredningen har stannat vid att föreslå att bestämmelserna på forskningsområdet ska ges i anslutning till respektive befintlig lags bestämmelser om samtycke. Forskningsområdet ingår alltså inte i *LSH - lag om stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till hälso- och sjukvård och omsorg*.

De som berörs av regleringen

De som berörs direkt av den föreslagna regleringen, förutom personerna som har behov av företrädare, är de som bedriver verksamhet, verksamhetschefer, läkare, forskare, sjuksköterskor, handläggare och annan personal som arbetar i verksamheterna. Regleringen kommer att tillämpas i verksamheter som statliga myndigheter, landsting, kommuner, kommunala nämnder, juridiska personer och enskilda näringsidkare bedriver.

Förslagens ekonomiska konsekvenser

Utredningens bedömning är att förslagen om företrädare och så vidare inte kommer att ge samhället i stort ökade kostnader. Men implementeringsfasen av den nya lagen kommer att kräva framför allt tid. Kostnaden för denna är svårberäknad i nuläget.

Genomförande av förslagen

För att enskilda, företrädare, verksamheter och personal ska få stöd och vägledning föreslås i betänkandet att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram ett samlat vägledningsdokument för tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen i anslutning till att den införs. Vägledningsdokumentet bör präglas av den grundsyn och de förhållningssätt som framgår av lagstiftningen samt vara inriktad på den praktiska tillämpningen. Det kan t.ex. handla om att förklara, diskutera och ge exempel på hur lagstiftningen kan tillämpas i praktiken i olika situationer. I samband med att Socialstyrelsen tar fram ett vägledningsdokument bör myndigheten även få i uppdrag att producera en webbaserad utbildning för personalen inom vården och omsorgen. Genom att skapa webbutbildningar når man stora målgrupper och det kan göras anpassningar till olika gruppers behov.

Förslag till beslut

Landstinget Blekinge ställer sig i allt väsentligt bakom utredningens förslag till lag om stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till hälso- och sjukvård och omsorg samt andra förslag som utredningen för fram. Med utgångspunkt från ovanstående samt bifogat förslag till remissvar föreslås landstingsstyrelsen besluta

att till Socialdepartementet översända bilagt förslag till ”Remissyttrande avseende Stöd och hjälp till vuxna vid ställningstagande till vård, omsorg och forskning (SOU 2015:80) S2015/06260/FS”

Karlskrona enligt ovan

Peter Lilja
Landstingsdirektör

Gunilla Skoog
Utvecklingsdirektör